

ARPABODIYON (ANISIUM) O'SIMLIGINING BOTANIK TASNIFI VA DORIVORLIK XUSUSIYATI

Qurbonov Otabek Abdurasul o'g'li

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti o'qituvchisi.

Begmatov Sanjar Shoymordon o'g'li

Denov tadbirkorlik va pedagogika instituti

Biologiya yo'nalishi 4-bosqich talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.11115249>

Annotatsiya. *Arpabodiyon Markaziy Osiyo davlatlarida xalq tabobatida keng foydalaniladi. Arpabodiyon urug'lari ishtaxa ochuvchi, yel haydovchi, balg'am yumshatuvchi vosita sifatida ishlatiladi. O'simlik ilmiy tibbiyotda ham keng qo'llaniladi. O'simlik urug'larining suvli damlamasi arterial qon bosimni tushiradi, ichak, jigar, buyrak sanchiqlarida splazmolitik ta'sir etadi. Arpabodiyon antioksidant, antibakterial, zambrug'larga qarshi, viruslarga qarshi, laktogen xususiyatga ega.*

Kalit so'zlar: *Arpabodiyon (Anisium), arpabodiyon mevasi, xalq tabobati, anetol, efir moyi.*

BOTANICAL CLASSIFICATION AND MEDICINAL PROPERTIES OF ANISIUM PLANT

Abstract. *Fennel is widely used in folk medicine in Central Asian countries. Fennel seeds are used as an appetizer, carminative, and expectorant. The plant is also widely used in scientific medicine. Aqueous tincture of plant seeds lowers arterial blood pressure, has a splasmolytic effect on intestinal, liver, and renal colic. Fennel has antioxidant, antibacterial, antifungal, antiviral, and lactogenic properties.*

Key words: *Fennel (Anisium), fennel fruit, folk medicine, anethole, essential oil.*

БОТАНИЧЕСКАЯ КЛАССИФИКАЦИЯ И ЛЕЧЕБНЫЕ СВОЙСТВА АНИЗИЯ

Аннотация. *Фенхель широко применяется в народной медицине стран Средней Азии. Семена фенхеля используются как закуска, ветрогонное и отхаркивающее средство. Растение также широко используется в научной медицине. Водная настойка семян растения снижает артериальное давление, оказывает спазмолитическое действие при кишечных, печеночных и почечных коликах. Фенхель обладает антиоксидантными, антибактериальными, противогрибковыми, противовирусными и лактогенными свойствами.*

Ключевые слова: Фенхель (Анисий), плоды фенхеля, народная медицина, анетол, эфирное масло.

Arpabodiyon-Apiaceae (Ziradoshlar) oilasiga mansub bir yillik o't - o'simlik. Poyasi tik o'sadi, ko'p qirrali, yuqori qismi shoxlangan, bo'yi 30-60 sm ga yetadi. Ildizoldi va poyasining pastki qismidagi barglari uzun bandli, yumaloq, buyraksimon, tuxumsimon yoki bo'lakli va yirik tishsimon qirrali, o'rta qismidagilari uzun bandli, uch bo'lakli (bo'laklari rombsimon) arrasimon qirrali, yuqori qismidagilari qinli, 2-5 bo'lakka patsimon qirqilgan yoki nashtarsimon bo'ladi.

Barglari poyaga ketma - ket o'rnashgan mayda, ko'rimsiz oq rangli gullari murakkab soyabonga to'plangan. Mevasi qo'shaloq pista.

Geografik tarqalishi: Vatani Turkiya hisoblanadi. O'simlik Rossiya, Ukraina, Belorussiya, Voronej, Shimoliy Kavkazda hamda O'rta Osiyoda ziravor o'simlik sifatida ko'p o'stiriladi.

Kimyoviy tarkibi va ishlatilishi: Mevasi tarkibida 6 % gacha efir moyi, 8-28,4 % yog', oqsil va boshqa moddalar bor. Efir moyi 80-90 % anetol, 7-10 % metilxavikol, anis aldegid, anis kislotasi va boshqa birikmalardan tashkil topgan. Arpabodiyon past kaloriya (100 gramm uchun 31 kkal) va yog'li, lekin ayni paytda u to'yingan. Antioksidantlardan tashqari, arpabodiyon tarkibida juda ko'p miqdorda tolalar, mineral tuzlar va A, B va C vitaminlari mavjud. Bu ovqat hazm qilishni yaxshilaydigan, gaz hosil bo'lishini oldini oladigan va ichaklarni tozalashga yordam beradigan toladir, shuning uchun arpabodiyon o'simlik choylarida ishlatiladi.

Vitaminlarning tarkibi tufayli bu sabzavot immunitet tizimini mustahkamlashga va tananing antibakterial himoyasini yaxshilashga yordam beradi. Animiyan aziyat chekadiganlar uchun arpabodiyon katta yordam beradi, chunki uning tarkibida temir mavjud.

Arpabodiyon tarkibidagi kaliy, fosfor va kaltsiy tayanch-harakat tizimini mustahkamlash va himoya qilishga yordam beradi. Yog' miqdori pastligi va ko'p miqdorda tolasi tufayli arpabodiyon yomon xolesterolni kamaytirishga va qon bosimini barqarorlashtirishga yordam beradi. Bu sabzavot yurak va umuman yurak-qon tomir tizimi uchun ham foydalidir.

Dorivor xususiyati: Mevasi va efir moyi balg'am ko'chiruvchi (bronxit traxeit, laringit, ko'kyo'tal, nafas yo'llarining yallig'lanish kasalliklarida), ichak faoliyatini kuchaytiruvchi, yel haydovchi (meteorizm qorin dam bo'lganda) va surgil sifatida qo'llaniladi. Mevasi ich yumshatuvchi va ko'krak og'rig'iga qarshi ishlatiladigan choylar tarkibida bo'ladi, shuningdek, efir moyi, novshadil - arpabodiyon tomchisi va ko'krak eliksiri tarkibiga kiradi. Efir moyi dorishunoslikda dori ta'mini yaxshilash uchun ishlatiladi. Arpabodiyon mevasidan

tayyorlangan damlama me'da ichak kasalliklarini davolashda hamda ishtaha ochuvchi, balg'am ko'chiruvchi, yel, o't va siydik haydovchi, terlatuvchi hamda yengil surgi sifatida xalq tabobatida qadimdan ishlatib kelinadi. Shu maqsadlar uchun arpabodiyon mevasidan Ibn Sino ham o'z vaqtida keng foydalangan. Urug'lar ayniqsa foydalidir. Ular oshqozon-ichak trakti kasalliklarida kuchli ta'sirga ega. Shuningdek, urug'lar quyidagi hollarda bemorning ahvolini yaxshilashi mumkin, ya'ni yurak tomirlari bilan bog'liq muammolar bilan, yuqori xolesterol bilan, nafas olish tizimining kasalliklari bilan, oshqozon og'riqlar bilan yo'talayotganda tinchlantirishga imkon beradi.

Arpabodiyon o'simligining tashqi ko'rinishi.

REFERENCES

1. O'.P.Pratov, M.N.Maxsumov. Asoratsiz dori- darmon. O'qituvchi nashriyoti 2006. 47-48b.
2. A.Abzalov, M.Yulchiyeva, D.Mustafoqulov. Dorivor o'simliklarni yetishtirish texnologiyasii va ekologiyasi. Toshkent. Tafakkur bo'stoni nashriyoti 2018- 186b
3. Abduraimov O.S., Narxadjayeva A., Maxmudov A.B., Mamatqulova I.E "O'zbekiston florasidagi madaniy o'simliklar yovvoyi ajdodlarining ozuqabop turlari"Qar.DU xabarlari.2021.3-son.